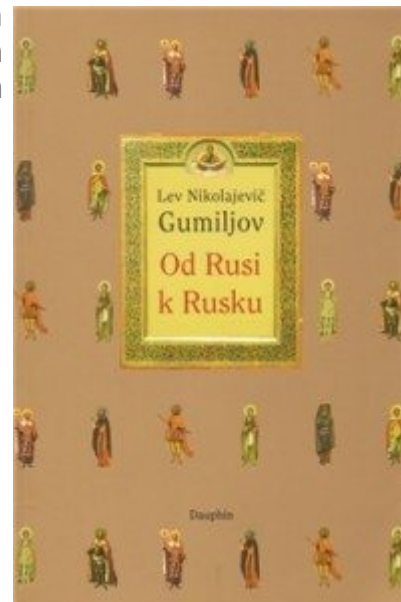

Začátkem tohoto roku vyšla v nakladatelství Dauphin kniha Lva Gumiljova *Od Rusi k Rusku*, vyčerpávající studie o vzniku Rusi a následně Ruska podávávající též nástin teorie etnogeneze a pasionarity jako cyklického růstu a rozpadu energie etnických skupin koncepce ojedinělé, v Česku doposud nepublikované.

Lev Nikolajevič Gumiljov (1912 - 1992)

Ruský učenec, etnohistorik narodů Velké stepi, profesor etnologie na petrohradské univerzitě.

Byl synem slavných ruských básníků Nikolaje Gumiljova a Anny Achmatovové. V období třicátých až padesátých let byl stalinským režimem čtyřikrát poslán do GULAGu.

Už jeho první knihy (*Objevení říše Chazarů* a *Hledání říše kněze Jana*) vzbudily zájem nejen svou literární kvalitou, ale především díky tomu, že v nich Gumiljov prezentoval transversální metodu výzkumu (například získávání potřebných dat o historii států prostřednictvím dějin meteorologie).

Obě zmíněné knihy byly publikovány česky. V období totalitního režimu platily za příklad „jiné“ vědy, opoziční vůči ideologizujícím výkladům tehdejších režimů východní Evropy.

Gumiljov je též autorem souborné knihy *Etnogeneze a biosféra Země*, připravené k tisku už roku 1979; administrátoři sovětských společenských věd však tehdy označili Gumiljovovy teorie za ideově nesprávné. Strojopis knihy byl pak masově šířen po SSSR v samizdatových kopiích.

Knihy *Od Rusi k Rusku* je poslední Gumiljovovou publikací (ze začátku 90. let). Dějiny Ruska nechápe Gumiljov jako kontinuální vývoj, nýbrž zcela novátorsky jako dva odlišné procesy: závěrečnou fázi východoslovanské etnogeneze, zakončenou rozpadem Kyjevské Rusi ve 12. století, a následně pak zcela novou etnogenezi Ruska od 13. století dodnes.

V rámci tématu sleduje Gumiljov širší, asijské i evropské souvislosti vývoje Ruska. Upozorňuje

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

na multietnickou provázanost dějinných změn a na sektářské kořeny „antisystémových hnutí“ (západní heretikové, opričnici Ivana Hrozného atd.).

Gumiljov vypracoval originální teorii dějinného vývoje, etnogenetickou teorii pasionarity. Podle Gumiljova dochází v dějinách k náhlým energetickým vzmachům nových společensko-kulturně-mocenských formací, které – pod iniciačním vlivem mezietnických a mezikulturních kontaktů – získávají dočasnou povahu celistvých a mocných „superetnosů“ (Římská říše, islámský chalífát, raně středověká křesťanská Evropa, Čingischánova říše atp.).

Ve světě (Evropa, USA) je Gumiljov, prezentovaný jako „básník dějin“, díky svému originálnímu přínosu etnologii jednoznačně stavěn po bok například Claude Lévi-Strausovi: „To, co jsou pro Lévi-Strausse slova, to jsou pro Gumiljova události“, tvrdí jeden z etnologů.

I v prostoru Ruska a střední Asie mají dnes Gumiljovovy názory velkou váhu. V novém hlavním městě Kazachstánu Akmola byla roku 1996 založena prestižní mezinárodní Eurasijská univerzita L. N. Gumiljova.

O knize Od Rusi k Rusku

Kniha Od Rusi k Rusku je poslední Gumiljovovou publikací

(ze začátku 90. let). Dějiny Ruska nechápe Gumiljov jako kontinuální vývoj, nýbrž zcela novátorsky jako dva odlišné procesy: závěrečnou fázi východoslovanské etnogeneze, zakončenou rozpadem Kyjevské Rusi ve 12. století, a následně pak zcela novou etnogenezi Ruska od 13. století dodnes.

V rámci tématu sleduje Gumiljov širší, asijské i evropské souvislosti vývoje Ruska. Upozorňuje na multietnickou provázanost dějinných změn a na sektářské kořeny „antisystémových hnutí“ (západní heretikové, opričnici Ivana Hrozného atd.).

Gumiljov vypracoval originální teorii dějinného vývoje, etnogenetickou teorii pasionarity.

Podle Gumiljova dochází v dějinách k náhlým energetickým vzmachům nových společensko-kulturně-mocenských formací, které – pod iniciačním vlivem mezietnických a mezikulturních kontaktů – získávají dočasnou povahu celistvých a mocných „superetnosů“ (Římská říše, islámský chalífát, raně středověká křesťanská Evropa, Čingischánova říše atp.).

Ve světě (Evropa, USA) je Gumiljov, prezentovaný jako „básník dějin“,

díky svému originálnímu přínosu etnologii jednoznačně stavěn po bok například Claude Lévi-Strausovi: „To, co jsou pro Lévi-Strausse slova, to jsou pro Gumiljova události“, tvrdí jeden z etnologů.

I v prostoru Ruska a střední Asie mají dnes Gumiljovovy názory velkou váhu. V novém hlavním městě Kazachstánu Akmola byla roku 1996 založena prestižní mezinárodní Eurasijská univerzita L. N. Gumiljova.

Celý život si Gumiljov zapisoval z dosažitelných pramenů všechna historická data:

postavy, bitvy, vraždy, národy. Starověk a středověk. Každá země, každý rok, dokonce měsíc;

každá událost byla vepsána do těch-to řádek a sloupců, jako by šlo o statistický výčet světových i lokálních událostí. Díky tomuto kalendáriu vznikla na závěr jeho života velkolepá strhující práce *Od Rusi k Rusku*: náčrt etnických dějin z roku 1992, která popisuje historii všech státních útvarů, jež vznikly za posledních dva tisíce let na území dnešního Ruska. Čím víc Gumiljov uvažoval nad ruskými dějinami, tím víc si uvědomoval, že Rusové sami nejsou ani Evropané, ani Asiati. Sám rád opakoval: „Jsme odlišní, chodíme vlastními stezkami, tak tomu bylo v našich dějinách vždycky“. Pro nás je to dílo zajímavé a podnětné, neboť přináší ruský pohled na dějinný vztah ruských státních útvarů k Abendlandu, křesťanské civilizaci na Západě; k Říši středu, čínské civilizaci na Východě; a k Orientu, islámské civilizaci ve střední Asii. Čtenář tak sleduje dvě linie knihy: vlastní historický děj a pak snahu autora vnést do této masy dějinných událostí jakýsi řád spočívající na výkladu jeho teorie etnických dějin.

Ukázka z knihy:

V současné době lze v Rusku i jinde pozorovat nebývalý nárůst zájmu o dějiny. Čím je vyvolán? Na čem je založen? Říká se, že když lidé ztrácejí orientaci v problémech své současnosti, obracejí se k dějinám ve snaze najít v nich východisko z obtížných situací – „hledají poučné příklady“, jak se kdysi tvrdilo. Pokud je tomu tak, svědčí ovšem zájem o dějiny ještě o něčem dalším, a totiž o tom, že většina lidí chápe současnost a dějiny jako vzájemně odlišné a neslučitelné časové živly. Dějiny a současnost jsou pak jednoduše vrhány proti sobě: „Nás zajímá jenom současnost a nic jiného znát nepotřebujeme!“ – podobné soudy lze zaslechnout jak v rámci vědeckého sporu, tak při rozprávění u čaje, a dokonce i v hádce na trhu.

K tomu, abychom stavěli současnost a dějiny proti sobě, však opravdu existují určité důvody. Samotné slovo „dějiny“ evokuje význam „toho, co se dělo předtím“, či „toho, co není dnes“, takže historická věda je nemyslitelná bez záznamu změn, oddělujících „včerejšek“ od „dneška“. Množství a rozsah těchto změn mohou být nepatrné, avšak mimo ně dějiny neexistují. Když oproti tomu řekneme slovo „současnost“, máme vždy na mysli jistý navyklý a zdánlivě stabilní systém vzájemných vztahů, existujících uvnitř dané země a v jejím bezprostředním okolí. A právě tento navyklý, známý, téměř neměnný a srozumitelný stav bývá obyčejně stavěn proti dějinám jako čemusi nezjevnému, nespojitému, a tudíž nesrozumitelnému. Pak už to jde samo: pokud si z dnešního pohledu nedokážeme vysvětlit činy historických osobností, znamená to, že šlo o osoby nevzdělané, které podléhaly nesčetným společenským předsudkům, a vůbec žily bez vymožeností vědecko-technického pokroku. Tím hůř pro ně!

Málokdo si však uvědomuje, že byly doby, kdy i minulost byla současností. Obecně vnímaná neměnnost současnosti není tudíž nic než klam, protože současnost se od dějin vlastně v ničem neliší: celá ta vychvalovaná přítomnost je nakonec vlastně pouze okamžikem, který se vzápětí stává minulostí, přičemž vrátit dnešní ráno nelze o nic snáze než vrátit období punských či napoleonských válek. Paradoxně je tedy nakonec právě současnost iluzí, zatímco dějiny jsou reálné. Jsou pro ně typické změny epoch, kdy se náhle narušuje rovnováha národů a států: malé kmeny podnikají velká tažení, proti nimž jsou mohutné říše náhle zcela bezmocné; jedna kultura zaujímá místo druhé a včerejší bohové se proměňují v bezvýznamné

modly. O pochopení dějinných zákonitostí usilovaly celé generace významných vědců, jejichž knihy dodnes nacházejí své čtenáře.

Dějiny se tedy skládají z neustálých změn a představují nekonečnou přestavbu zdánlivé stability. Pozorujeme-li pravidelně v určitém čase určitý prostor, vidíme pak cosi jako fotografický záběr relativně stabilního systému, sestávajícího z propojených objektů: geografických (krajina), sociálněpolitických (státy), ekonomických a etnických. Jakmile však začneme zkoumat nikoli jen jeden z těchto stavů, nýbrž celek, tedy proces, obraz se náhle ostře mění a začíná připomínat spíš dětský kaleidoskop než přísné kartografické vyobrazení se strohými popisky.

Podívejme se například na Eurasii začátkem 1. století n. l. Západní výběžek velkého eurasijského světadílu tehdy zabírala římská říše. Tento státní útvar, vzniklý z malého městečka založeného kmenem Latinů osm set let před naším letopočtem, do sebe postupně včlenil množství národů. Do celku římské říše se organicky zapojili kulturní Heléni, vystupující po velmi dlouhou dobu jako vcelku loajální poddaní této říše. Naproti tomu s Germány žijícími za Rýnem se Římané pustili do boje. Přestože pak jejich vítězní vojevůdci Germanicus a budoucí císař Tiberius dospěli v čele legií až k Labi, už v polovině 1. století n. l. se Římané myšlenky na podrobení Germánů vzdali.

Východně od Germánů sídlily slovanské kmeny. Římané je stejně jako Germány nazývali barbary, ve skutečnosti však šlo o docela odlišný národ, který se s Germány nijak nepřátelil.

Ještě dále na východ, v nekonečných stepích Černomoří a Kazachstánu, nacházíme tou dobou národ, který jen vzdáleně připomíná Evropany: jsou to Sarmaté. A na hranici s Čínou, na území dnešního Mongolska, kočoval národ Hunů.

Na východním okraji Eurasie se stejně jako na okraji západním rozkládala obrovská říše – říše Chan. Podobně jako Římané se považovali i Číňané za kulturní, civilizovaný národ obklopený barbarskými kmeny. Vzájemně na sebe Římané a Číňané prakticky nenarazili, avšak spojení mezi nimi přece jen existovalo. Nezřetelnou, ale pevnou nití spojující obě říše byla Velká hedvábná stezka. Po ní proudilo čínské hedvábí do Středomoří výměnou za zlato a luxusní zboží.

Římané se však s Číňany nesetkávali ani na Velké hedvábné stezce, protože ani jedni ani druzí necestovali v karavanách. Cestovali v nich Sogdové, (obyvatelé Střední Asie) a Židé, zkušené mezinárodní obchodníci. Pod jejich vedením překonávaly karavany obrovské prostory celého eurasijského kontinentu. Na jeho periferiích (v římských pevnostech a na Velké čínské zdi) zatím dnem i nocí chránily strážné klid „civilizovaných“ říší.

Položme si jednoduchou otázku: co vlastně tomuto harmonickému, statickému systému zabránilo, aby se dočkal našich časů? Proč dnes nevidíme ani Římany, ani Velkou hedvábnou stezku? – Prostě proto, že už koncem 1. a začátkem 2. století n. l. došlo k zásadní změně situace: do pohybu se daly mnohé národy, do té doby pokojně žijící v podmínkách, na které byly zvyklé.

DÉLSKÝ POTÁPĚČ

Vyloděním Gótů (obyvatel Skandinávie) v ústí Visly začalo velké stěhování národů, které ve 4. století zapříčinilo rozpad celistvosti římské říše. Tehdy se dali do pohybu také Slované, kteří opustili prostor mezi Vislou a Tisou a nakonec osídlili území od Baltu na severu po Jadran a Balkán na jihu a od Labe na západě po Dněpr na východě.

Kmen Dáků, sídlící na území dnešního Rumunska, zahájil tehdy válku s Římem; k vítězství nad tímto národem museli Římané vyčerpávat po dobu dvaceti let potenciál celého Středomoří, sjednoceného vojenským a státnickým géniem Trajánovým. Z křesťanských komunit založených v Sýrii a Palestině vznikl tou dobou nový etnos – „etnos v Kristu“. Donedávna pronásledované učení dokázali jeho nositelé nejen zachovat, nýbrž z něj dokonce učinili oficiální ideologii jedné z částí rozpadlé říše. Jako protiváha hynoucímu západnímu Římu – tzv. Hesperii – tehdy vznikl nový křesťanský státní útvar – byzantská říše.

V Palestině zároveň vzniklo ohnisko odporu proti římské nadvládě. Po dvou povstáních, jež Římané krutě potlačili, opustil malý národ Židů svou historickou vlast. Avšak formování židovské diaspory a současné šíření křesťanství představovaly faktory, které se obrátily proti Římanům, neboť východní náboženství posilovala svůj vliv jak přímo v centru impéria, tak i v jeho provinciích.

V té době se ovšem zdroj římského neštěstí nacházel nejen na Blízkém, ale dokonce i na Dálném východě. Jedna větev národa Hunů opustila mongolské stepi a v důsledku bezprecedentní migrace se ocitla v Evropě. Už ve 4. století rozvrátili jejich potomci království Gótů a jen málo scházelo, aby zničili i samotné římské impérium.

Název: Od Rusi k Rusku

Autor: Lev Nikolajevič Gumiljov

Formát / stran: V2 matné lamino 130 x 200 mm, 352 stran

Datum vydání: 01.02.2012

Nakladatelství: Dauphin

ISBN: 978-80-7272-399-7

ISBN: 978-80-7272-350-8 (PDF)

EAN: 9788072723997

Překlad: Zdeněk Justoň

Knihu je možno zakoupit na stránkách nakladatelství Dauphin, v elektronickém formátu (PDF) v knihkupectví Kosmas.cz.

Biografie autora byla převzata ze stránek nakladatelství Dauphin, informace o knize a ukázka ze stránek Čítárny.cz.